
Anka
MIŠETIĆ

GLAVNA SOCIJALNA
OBILJEŽJA SISKA

Socijalnu sliku grada Siska skicirat ćemo na temelju analize socijalnog statusa i životnog stila ispitanika što smo ispitivali kroz više indikatora: obrazovnu strukturu, socijalno podrijetlo, profesionalni status, obiteljski status, materijalni status, stambeni status, ratno stradalništvo, učestalost obavljanja pojedinih aktivnosti itd. Iskustva dosadašnjih srodnih istraživanja pokazala su neophodnost ispitivanja ovih dimenzija za dešifriranje socijalnog identiteta građana (vidi u: Rogić i suradnici, 1996.). Svako pitanje analizirat ćemo na razini cijelog uzorka, a zatim i usporediti odgovore po prostornim cjelinama.

Obrazovna struktura

Većina svih ispitanika iz Siska ima srednju stručnu spremu, bilo da su završili četverogodišnju srednju školu (43,1%) ili izučili zanat (18,5%) u školi učenika u privredi. Prosjek obrazovanja anketiranih građana podiže i još 17,8% Sišćana koji su završili višu ili visoku školu (fakultet). Potpuno ili nepotpuno osnovnoškolsko obrazovanje ima 17,8% ispitanika, dok ih 0,8% nije završilo niti jedan razred škole. Ovakva slika uzorka razlikuje se od "stvarne" obrazovne strukture Grada koja je nešto nepovoljnija,¹ no takav pomak k obrazovanijoj populaciji namjerno je napravljen da bi se osigurala veća zainteresiranost i kompetencija ispitanika za razgovor o problemima i planiranju razvitka grada.

Razdioba odgovora na pitanje o završenoj školi pokazuje da se obrazovna struktura ispitanika značajno razlikuje i po prostornim cjelinama (tablica 1). Najniže obrazovani su, prema tome, ispitanici iz naselja: Galdovo, Željezara, "E. Kvaternik", Buićevo i ispitanici iz "rubnih" gradskih zona.² Najvišeg su obrazovanja stanovnici Centra.

Tablica 1.
 Obrazovna struktura ispitanika
 po prostornim cjelinama (%).

Prostorna cjelina:	Bez škole	Osnovna škola (pot- puna ili ne- potpuna)	Srednja škola	Viša ili visoka škola	Bez od- govora
I	-	9,9	66,0	24,1	-
II	-	22,3	61,5	15,4	0,8
III	-	14,9	52,1	33,0	-
IV	0,6	15,3	66,8	16,6	0,7
V	5,7	28,4	58,0	7,9	-
VI	0,4	27,7	58,5	13,0	0,4

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar,
 IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Socijalno podrijetlo

Premda nemamo precizne podatke o veličini i tipu mjesta rođenja naših ispitanika, iz odgovora na pitanje o zanimanju roditelja posredno možemo zaključiti da je većina anketiranih urbanog podrijetla,³ točnije rečeno - da potječu iz radničkih obitelji. Zanimanje oca najčešće je (38,8%) označeno u kategorijama kvalificiranih ili visokokvalificiranih radnika ili zanatlija, a ako tome pridodamo još 16,7% nekvalificiranih ili polukvalificiranih radnika te službenika (10,9%) i stručnjaka (6,1%), onda možemo reći da tipično gradskih (ili barem "gradskih") zanimanja očeva u uzorku ima 72,5%. Poljoprivrednika i ribara, što je karakteristično za seosku populaciju, ima 24%.

Razdioba odgovora po prostornim cjelinama otkriva da je najveći broj ispitanika čiji su očevi bili ili jesu poljoprivrednici (31,8%) s područja Galdova, dok najveći broj onih kojima su očevi bili službenici (18,4%) ili stručnjaci (12,1%) živi u Novom Sisku. U Galdovu je, pak, najmanji broj ispitanika čiji su očevi bili (ili jesu) službenici i stručnjaci. Sudeći po ovome možemo reći (uvjetno) da stanovnici Novog Siska imaju u odnosu na druge dijelove grada u najvećoj mjeri "urbano podrijetlo", za razliku od stanovnika iz naselja Galdovo koje karakterizira poljoprivredno, tj. ne-gradsko obiteljsko podrijetlo (tablica 2).

Tablica 2.
 Zanimanje oca po prostornim
 cjelinama

	I	II	III	IV	V	VI
Poljoprivrednik	19,1	27,4	23,1	18,8	31,8	27,7
Ribar	-	0,9	0,8	0,6	-	-
Pomorac	-	-	0,8	-	-	0,8
NKV, PKV radnik	12,1	17,1	13,2	13,4	30,7	19,8
KV, VKV radnik ili zanatlija	33,3	35,0	38,0	49,2	21,6	37,2

	I	II	III	IV	V	VI
Službenik (SSS)	18,4	11,1	10,7	10,2	8,0	8,7
Stručnjak (VŠS ili VSS)	12,1	3,4	11,6	6,4	1,1	2,8
Domaćica	-	-	0,8	-	1,1	-
Ostalo	2,8	2,6	-	0,3	-	0,4
B.o.	2,1	2,6	0,8	1,0	5,7	2,8
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 2. (nastavak)

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar,
 IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Manje od polovice (45,9%) ispitanika rođeno je u Sisku. Rođenih Siščana najviše je postotak u rubnoj zoni grada (64,4%) te u naseljima Željezara, "E. Kvaternik" i Buićevo (53,7%), a najmanji je u naselju Galdovo, gdje smo zabilježili 61,4% doseljenika (tablica 3)

	I	II	III	IV	V	VI
Rođeni u Sisku	44,7	41,9	44,6	53,7	37,5	64,4
Doseljeni	55,3	56,4	55,4	45,7	61,4	33,2
B. o.	-	1,7	-	0,6	1,1	2,4
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 3.
 Rođeni u Sisku i doseljenici
 po prostornim cjelinama

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar,
 IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

U onoj mjeri u kojoj činjenica rođenja ili pak doseljivanja utječe na odnos prema gradu u kojem se živi te stavovima o njegovu dosadašnjem i budućem razvitku, čini se da ovakva "startna pozicija" za Sisak nije naročito povoljna. Ipak, više od polovice anketiranih (64,1%) po regionalnom podrijetlu deklarira se Siščanima, a čak 85,2% smatra se domaćima u gradu (tablice 69 i 92 u dodatku I.). Ovaj stav dodatno je učvršćen činjenicom da kod izjašnjavanja ispitanika o ovim pitanjima nije ustanovljena statistički značajna razlika između stanovnika različitih prostornih cjelina i to su, zapravo, argumenti koji Sisku jamče identitetni i zavičajni potencijal kao moguću mobilizacijsku snagu.

Profesionalni status

Nešto više od polovice ispitanika (54,7%) čine osobe koje nisu radno aktivne, bez obzira na to jesu li učenici, studenti, umirovljenici, nezaposleni u očekivanju zaposlenja i sl. (tablica 71 u dodatku I.). Na razini cijelog uzorka radno aktivnog stanovništva ima 44,7% (0,6% ispitanika uskratilo je odgovor na ovo pitanje), što približno odgovara

omjeru u populaciji (vidi u: Skupina autora, 2000.). Najveći udio radno aktivnih (51,1%) zabilježili smo u naseljima Željezara, "E. Kvaternik" i Buićevo (tablica 4). Na drugoj strani, po broju radno neaktivnih prednjače Centar (67,8%) te Galdovo (65,9%).

Tablica 4.
 Radno aktivno stanovništvo po
 prostornim cjelinama

	I	II	III	IV	V	VI
Radno aktivni	42,6	41,9	32,2	51,1	34,1	49,0
Nisu radno aktivni	57,4	56,4	67,8	48,2	65,9	50,2
B.o.	-	1,7	-	0,6	-	0,8
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar,
 IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Među zaposlenima najveći je broj kvalificiranih i visokokvalificiranih radnika (34,9% od radno aktivnih). Na drugom mjestu su stručna zanimanja (završena srednja škola), što nije neočekivani rezultat s obzirom na (dosadašnje) potrebe sisačke industrije za specifičnim kvalificiranim zanimanjima (tablica 5).

Tablica 5.
 Zanimanja radno aktivnih
 ispitanika (%)[†]

	f	%
NKV, PKV radnik	43	7,7
KV, VKV radnik	196	34,9
Samostalni obrtnik	16	2,8
Privatni poduzetnik	6	1,1
Administrativni djelatnik (SSS)	59	10,5
Stručno zanimanje, tehničar i sl. (SSS)	145	25,8
Stručno zanimanje (VSS, VŠS)	97	17,3
Ukupno	562	100,0

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar,
 IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Zanimljivo je da je najmanji udio samostalnih obrtnika (2,8%) te privatnih poduzetnika (1,1%), što također nije čudno s obzirom na to da se dosadašnji razvitak grada odvijao po paleoindustrijskom predlošku, zbog čega je izostala značajnija poduzetnička inicijativa. Ipak, proporcionalno najveći broj samostalnih obrtnika i privatnih poduzetnika ispitanici su s područja Zelenog brijega i Galdova Kaptolskog (4,3%) te Centra (4,1%). Najveći udio anketiranih sa stručnim zanimanjima (visoka i viša sprema) jest u Centru (14,0%), onih sa srednjom školskom spremom u rubnim zonama (24,1%), a kvalificiranih radnika u naselji-

ma Željezara, "E. Kvaternik" i Buićevo (27,2%). Nekvalificiranih i polukvalificiranih radnika najviše je u naselju Galdovo (6,8%) (tablica 6). Ovakva raspodjela donekle ilustrira i profil stanovnika pojedinih naselja.

	I	II	III	IV	V	VI
NKV, PKV radnik	2,1	3,4	0,8	4,8	6,8	5,5
KV, VKV radnik	12,8	19,7	1,7	27,2	15,9	21,3
Samostalni obrtnik	0,7	3,4	3,3	1,3	-	1,2
Privatni poduzetnik	1,4	0,9	0,8	-	-	0,8
Administrativni djelatnik (SSS)	6,4	6,8	4,1	6,4	1,1	6,3
Stručno zanimanje, tehničar i sl. (SSS)	11,3	12,0	7,4	15,3	14,8	17,8
Stručno zanimanje (VSS, VŠS)	11,3	6,0	14,0	8,9	4,5	9,9
Ostali*	54,0	47,8	67,9	36,1	56,9	37,2
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar, IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

* U kategoriju ostalih ušli su i radno neaktivni, domaćice, učenici, studenti, umirovljenici i sl.

Tablica 6.
 Zanimanja po prostornim cjelinama

Što se, pak, tiče zaposlenosti u pojedinim sektorima djelatnosti, podaci govore da je najveći udio zaposlenih u sekundarnim djelatnostima (25,6% od ukupnog broja svih ispitanika), a zatim u tercijarnim i kvartarnim djelatnostima (20,5% od ukupnog broja ispitanika), dok je tek 0,7% (od ukupnog broja ispitanika) zaposlenih u primarnim djelatnostima (poljoprivredi, šumarstvu, ribarstvu) (tablica 73 u dodatku I.). Ovako mali udio zaposlenih u poljoprivredi, moguće je, označava nastavak negativnog trenda zabilježenog 1991. kada je (po popisu stanovništva) u toj djelatnosti bilo zaposleno tek 8,8% stanovništva Grada Siska. Ipak, valja biti oprezan u zaključivanju o stvarnom udjelu poljoprivrednika, jer su anketari, redovito, unutar domaćinstva birali za ispitanika "najškolovaniju" osobu. Pogledajmo kakva je struktura ispitanika po prostornim djelatnostima s obzirom na djelatnosti.

	I	II	III	IV	V	VI
Prosvjeta	2,1	3,4	1,7	3,2	-	2,8
Trgovina	0,7	3,4	4,1	5,8	3,4	5,5
Naftna, kemijska industrija	11,4	6,8	6,6	6,4	9,1	10,7
Zdravstvo	2,8	1,7	2,5	1,6	2,3	2,0
Uslužna djelatnost	2,8	2,6	3,3	5,4	4,5	5,1

Tablica 7.
 U kojoj ste grani djelatnosti zaposleni? / otvoreno pitanje, postoci* za svaki odgovor u odnosu prema broju ispitanika iz pojedine prostorne cjeline**

Tablica 7. (nastavak)

	I	II	III	IV	V	VI
MORH/HV/ MUP	2,8	-	-	1,6	1,1	2,4
Državni službenici	2,8	5,1	5,0	2,6	2,3	4,0
Metalurgija	7,8	2,6	0,8	11,2	-	2,0
Elektroprivreda	0,7	1,7	0,8	1,9	-	0,8
Promet	0,7	3,4	-	2,6	2,3	3,2
Obrt, privatno poduzetništvo	4,3	22,2	22,3	2,9	12,5	4,0
Građevinarstvo	-	3,4	2,5	1,6	4,5	2,4
Poljoprivreda, šumarstvo ⁵	-	-	-	0,3	-	2,4
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* razlika do 100% odnosi se na nezaposlene i ostale s udjelom manjim od 1%;

** I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar, IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Iz podataka (tablica 7) možemo uočiti neke razlike među prostornim cjelinama s obzirom na dominantne grane djelatnosti. Ispitanici iz Novog Siska najčešće su zaposleni u naftnoj i kemijskoj industriji te u metalurgiji, a zatim, u nešto manjem broju, u obrtu i privatnom poduzetništvu. Za razliku od njih, stanovnici Zelenog brijega i Galdova Kaptolskog u najvećem broju zaposleni su u obrtu i poduzetništvu, tek potom u naftnoj i kemijskoj industriji i, na trećem mjestu, kao državni službenici, a gotovo isti rang djelatnosti imaju i ispitanici iz Centra. U naseljima Željezara, "E. Kvaternik" i Buićevo najčešći su zaposlenici u metalurgiji, a za njima slijede oni u naftnoj i kemijskoj industriji, trgovini i uslužnim djelatnostima. Obrt i privatno poduzetništvo na prvom su mjestu i u naselju Galdovo. Stanovnici rubnih dijelova grada najčešće rade u naftnoj i kemijskoj industriji, ali i trgovini te uslužnim djelatnostima.

Još jedan indikator socijalnog položaja svakako je i (rukovodeća) funkcija na radnom mjestu. Ako izuzmemo odgovore "nisam radno aktivan...", u svim prostornim cjelinama razmjerno je najveći broj anketiranih koji su u radnom odnosu bez rukovodeće funkcije. Razdioba odgovora ipak ukazuje na neke razlike među pojedinim gradskim dijelovima (tablica 8).

Najviši udio ispitanika (36,1%) koji su u radnom odnosu bez ikakve rukovodeće funkcije u naseljima je Željezara, "E. Kvaternik" i Buićevo, a gotovo je jednak broj onih koji su se tako izjasnili (36,0%) iz rubnih dijelova grada. Ipak, najveći udio nižih rukovoditelja po prostor-

nim cjelinama također je među ispitanicima iz Željezare, "E. Kvaternika" i Buićeva. Najveći, pak, udio viših rukovoditelja nalazi se u skupini ispitanika iz Centra, gdje smo utvrdili i najveći broj visokoobrazovanih ispitanika.

	I	II	III	IV	V	VI
Nisam radno aktivan, samostalni obrtnik, privatni poduzetnik i sl.	55,3	44,4	72,7	37,1	52,3	41,9
U radnom odnosu bez rukovodeće funkcije	30,5	33,3	14,9	36,1	22,7	36,0
Niži rukovoditelj	7,8	5,1	3,3	10,9	8,0	7,1
Viši rukovoditelj	3,5	-	5,8	1,0	1,1	2,8
B.o.	2,8	17,1	3,3	15,0	15,9	12,3
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar, IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Tablica 8.
Rukovodeće funkcije po prostornim cjelinama

Većina ispitanika iz Grada Siska živi u bračnoj zajednici (68,6%), a relativno najveći udio je obitelji s dvoje djece (44,2%) te kućanstava s četiri člana (28,4%). Ako pogledamo distribuciju odgovora po prostornim cjelinama (tablica 9) najveći udio oženjenih/udatih u ukupnom broju stanovnika pojedine prostorne cjeline nalazimo u rubnim dijelovima grada, a najmanji u Novom Sisku, gdje je zabilježen i najveći postotak udovaca/udovica.

	I	II	III	IV	V	VI
Neoženjen/neudata	34,8	24,8	24,8	27,2	28,4	20,2
Oženjen/udata	54,6	69,2	67,8	68,1	67,0	77,9
Udovac/udovica	10,6	5,1	6,6	2,6	3,4	1,2
B.o.	-	0,9	0,8	2,2	1,1	0,8
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar, IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Tablica 9.
Bračni status po prostornim cjelinama

Od uobičajne prosječne slike četveročlanog kućanstva razlikuju se Centar i Galdovo u kojima su najčešća kućanstva s dva člana (tablica 10). U rubnim djelovima grada kućanstva su brojnija, pa je tamo i najveći udio kućanstava sa sedam i više članova.

Obiteljski status

Tablica 10.
 Veličina kućanstva po
 prostornim cjelinama

	I	II	III	IV	V	VI
1 član	14,2	8,5	10,7	7,7	9,1	3,2
2 člana	24,8	23,9	30,6	15,7	28,4	20,2
3 člana	22,7	18,8	26,4	26,2	21,6	20,6
4 člana	28,4	26,5	24,8	33,5	18,2	28,1
5 članova	5,7	14,5	2,5	11,2	13,6	13,0
6 članova	2,1	1,7	3,3	3,8	6,8	10,3
7 i više članova	2,1	3,4	1,7	-	-	4,0
B.o.	-	1,7	-	1,6	2,3	0,8
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar,
 IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Najviše je obitelji s dvoje djece u svim prostornim cjelinama. Troje i više djece najčešće bilježimo među ispitanicima iz Zelenog brijega i Galdova Kaptolskog (tablica 11), a najrjeđe u Novom Sisku.

Tablica 11.
 Broj djece po prostornim
 cjelinama

	I	II	III	IV	V	VI
1 dijete	19,9	23,9	25,6	28,4	30,7	23,7
2 djeteta	48,2	39,3	48,8	40,9	39,8	47,8
3 i više djece	4,9	14,5	9,1	9,2	6,8	10,3
B.o.	27,0	22,2	16,5	21,4	22,7	18,2
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar,
 IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Životni standard i opća kakvoća življenja

Ocjenjujući neke pojedinosti u njihovom životu koje smo smatrali relevantnim za kvalitetu života, ispitanici iz svih šest prostornih cjelina pokazali su kako su najzadovoljniji ugledom u svojoj sredini, a najmanje mogućnošću da biraju način života prema vlastitim željama i mjerilima, te općim životnim prilikama u gradu.

Rang zadovoljstva ocijenjenog od 1-5, kao u školi, za grad u cjelini:

	<i>ocjena:</i>
1. Ugled među osobama iz bliže okolice	(3,82)
2. Prehrana	(3,75)
3. Zdravlje članova obitelji	(3,60)
4. Uvjeti stanovanja	(3,55)
5. Osobno zdravlje	(3,40)
6. Životna perspektiva mlađih članova obitelji	(3,11)

7. Osobna životna perspektiva	(3,09)
8. Materijalno stanje kućanstva	(2,83)
9. Radno mjesto	(2,82)
10. Opće životne prilike u gradu	(2,56)
11. Mogućnost biranja načina života prema vlastitim željama i mjerilima	(2,50)

Relativno je najveći postotak (27,0%) ispitanika iz Siska čiji je mjesečni prihod po članu kućanstva, izračunan kao približni prosjek za zadnja tri mjeseca, viši od 500,00 a manji od 1.000,00 kuna (tablica 83 u dodatku I.). U drugoj po brojnosti skupini ispitanika (čiji je prihod po članu u razredu od 1.000,00 do 1.500,00 kuna) nalazi se četvrtina ispitanika. Čak 11,4% obitelji po članu mjesečno raspolaze s manje od 500,00 kuna. S obzirom na razdiobu odgovora možemo natprosječnima nazvati sva primanja po članu obitelji koja prelaze 1.500 kuna. Takvih je kućanstava u Gradu približno trećina (31,5%). Subjektivna procjena vlastitog životnog standarda (u sisačkim uvjetima života) zasigurno se nije temeljila samo na prosječnim mjesečnim primanjima. Oko polovice ispitanika (48,2%) standard svoga kućanstva doživljava prosječnim. No, unatoč prethodnim nalazima, tek 8,6% ih smatra da je njihov standard natprosječan, dok ga ispodprosječnim vidi čak 40,7%. Omjeri su slični, ali ipak nepovoljniji kada svoj standard procjenjuju u odnosu na stanovništvo drugih dijelova Hrvatske. Prosječnim se u tom kontekstu vidi 45,5% ispitanika, iznadprosječnim 5,8%, a ispodprosječnim čak 42,4%.

Slični su i odgovori ispitanika na ovo pitanje, razdijeljeni po prostornim cjelinama. Većina njih, standard svoga kućanstva smatra prosječnim u odnosu na uvjete života u Sisku. Ipak, mišljenja ispitanika iz nekih naselja ukazuju na razlike među njima (tablice 21 i 22 u dodatku II.). Stanovnici Centra, ali i rubnih zona grada, u apsolutnoj većini (57% i 58%) drže kako im je standard prosječan, za razliku od drugih naselja koji takvo mišljenje podržavaju tek u relativnoj većini. Ipak, ispitanici iz Centra pokazuju još jednu osobitost u odnosu na sve druge, a to je najveći postotak (19%) onih koji misle kako im je standard iznad sisačkog prosjeka. Nižim pak od gradskog prosjeka svoj standard najčešće su procijenili ispitanici iz Galdova. Čak svaki drugi stanovnik iz Galdova misli da je život njegova kućanstva ispod prosječnih uvjeta života u Sisku.

Odmjeravanje vlastitog standarda u kontekstu ostalih dijelova Hrvatske u prvi plan je stavilo nezadovoljstvo stanovnika naselja Željezare, "E. Kvaternika" i Buićeva (53,4% ispitanika smatra da je njihov standard niži od hrvatskog prosjeka). Ispitanici iz Centra još jednom su ponovili stav o prosječnom (56,2%) i (češće od drugih) natprosječnom

standardu (17,4%), dok su stanovnici Galdova još jednom ponovili loše ocjene svoga standarda (48,9% standard je ocijenilo nižim od prosječnog). Temeljem ovih odgovora možemo zaključiti da ne postoji bitna razlika u percepciji općih životnih uvjeta u Sisku i drugim dijelovima Hrvatske. Tek je nešto viši postotak onih koji su se odlučili za odgovor “ne mogu ocijeniti”.

Veličina i opremljenost stanova

Prije interpretacije odgovora na temu stanovanja koje smo dobili od naših ispitanika, držimo korisnim, na temelju podataka Državnog statističkog zavoda, ponuditi sažet pregled stambenog fonda po prostornim cjelinama, i to s obzirom na opremljenost i veličinu stana u odnosu na nacionalnost i stručnu spremu vlasnika. Takva analiza pokazat će postoji li među vlasnicima stanova (malih, srednjih i velikih) razlika s obzirom na nacionalnu i obrazovnu strukturu te razlikuju li se u tom pogledu distribucije u pojedinim prostornim cjelinama. Stanove smo, dakle, po veličini razvrstali u tri razreda: male (do 50m²), srednje (50–100m²) te velike (više od 100m²). Nacionalnosti su, sukladno sisačkoj nacionalnoj strukturi: Hrvati, Srbi, Muslimani, Jugoslaveni i ostali, a obrazovnu strukturu podijelili smo u četiri razreda: niže, srednje, više i visokoobrazovani te vlasnici stanova s magisterijem ili doktoratom znanosti. Podatke o pojedinim prostornim cjelinama uspoređivat ćemo s prosjekom za grad Sisak, a u okvirima pojedine prostorne cjeline usporedit ćemo vlasničku strukturu za sve tri kategorije stana s prosjekom te prostorne cjeline.

Nacionalna struktura vlasnika svih stanova u gradu (tablica 12) pokazuje da je među njima najviše Hrvata (60,8%), zatim Srba (24,5%), a potom “ostalih” (5,4%). Slijede Jugoslaveni (4,7%) te Muslimani (4,6%). Ova distribucija, kao i distribucija po prostornim cjelinama, odgovara općenito nacionalnoj strukturi pa se njome nećemo detaljnije baviti, već ćemo više pozornosti dati njihovoj razdiobi s obzirom na veličinu stanova.

Tablica 12.
Veličina stanova i nacionalnost
vlasnika stana (%)

	Ukupno stanova	Stanovi do 50 m ²	Stanovi 50–100 m ²	Stanovi veći od 100 m ²
<i>SISAK</i>	100.00	100.00	100.00	100.00
Hrvati	60.84	58.12	60.59	70.82
Srbi	24.50	23.95	25.59	18.90
Muslimani	4.62	5.66	4.47	2.42
Jugoslaveni	4.69	5.58	4.54	2.93
Ostali	5.36	6.69	4.81	4.93

Ako, pak, promatramo distribuciju vlasnika svih stanova u Sisku s obzirom na stupanj naobrazbe (tablica 13), onda vidimo da ih je preko polovice s nižom stručnom spremom, oko trećine ih ima srednju stručnu spremu, a oko 12% ih je s visokom i višom stručnom spremom. Dostignuti stupanj naobrazbe među vlasnicima gradskih stanova niži je od ukupnog obrazovnog prosjeka Sišćana, što je vjerojatno u vezi i s dobnom strukturom vlasnika.

	Ukupno stanova	Stanovi do 50 m ²	Stanovi 50-100 m ²	Stanovi veći od 100 m ²
<i>SISAK</i>	100.00	100.00	100.00	100.00
Niža stručna sprema	55.28	65.96	51.32	49.16
Srednja stručna sprema	32.59	27.48	34.95	32.27
Viša/visoka stručna sprema	11.53	6.20	13.17	16.89
Magisterij ili doktorat	0.60	0.35	0.56	1.67

Tablica 13.
Veličina stana i stručna sprema vlasnika (%)

(i) Mali stanovi. Na razini grada kao cjeline razdioba po nacionalnosti među vlasnicima malih stanova uglavnom odgovara distribuciji nacionalnosti među vlasnicima svih gradskih stanova. Manje razlike izražene su kroz činjenicu da je nešto niži udio Hrvata i Srba među vlasnicima ovih stanova, a nešto veći Muslimana, Jugoslavena i ostalih nego što je onaj u distribuciji na razini svih stanova u gradu. Ako, pak, pogledamo nacionalnost vlasnika malih stanova po prostornim cjelinama (tablica 18 u dodatku IV.) vidjet ćemo da su prisutna tek manja odstupanja od udjela pojedine nacionalnosti u tom dijelu grada i od stanja kakvo smo zabilježili u gradu kao cjelini. Tako je, u odnosu na druge dijelove grada, razlika najočitija u Vrbini, gdje je udio Hrvata među vlasnicima malih stanova manji nego što je njihov udio među vlasnicima stanova tog dijela grada, dok je udio vlasnika srpske nacionalnosti i Jugoslavena veći od prosjeka (vlasnika) ove prostorne cjeline.

U Galdovu Kaptolskom, pak, udio vlasnika malih stanova hrvatske nacionalnosti je veći a Srba manji u odnosu na nacionalnu strukturu vlasnika svih stanova. Još je izraženiji pomak u kategoriji "ostalih" nacionalnosti, gdje je udio vlasnika malih stanova dvostruko veći od njihova udjela u naselju, ali njihov mali ukupan broj predstavlja ograničenje u donošenju zaključaka. Galdovo se, od grada kao cjeline, razlikuje po većem udjelu Srba među vlasnicima manjih stanova u odnosu na njihov udio u tom dijelu grada. U Capragu je to slučaj s Hrvatima kojih je udio nešto viši nego u svim stanovima u naselju.

Obrazovnu strukturu vlasnika malih stanova u Sisku karakterizira veći udio vlasnika s nižom stručnom spremom, od prosjeka dvostruko niži udio više i visokoobrazovanih te, također niži, udio stanara sa srednjom stručnom spremom. Uočljiva je i razlika obrazovne strukture među vlasnicima stanova po prostornim cjelinama (tablica 19 u dodatku IV.). U Zelenom brijegu (u svim stanovima) najviše je vlasnika sa srednjom stručnom spremom, ali je u malim stanovima obrazovna struktura vlasnika nepovoljnija, što se očituje u smanjenom broju onih s višom i visokom stručnom spremom, dok je udio nižeobrazovanih povećan. U Viktorovcu, "23. lipnju", i osobito u Vrbini distribucija je takva da – za razliku od prosjeka svih stanova u naselju – u malim stanovima imamo povećan udio niže i srednjeobrazovanih stanara, dok je udio vlasnika s višom i visokom naobrazbom manji. U Galdovu Kaptolskom, Galdovu, "Eugenu Kvaterniku" i "Ivanu Buiću", u malim stanovima nalazimo natprosječan udio niže obrazovanih, dok je ispodprosječan omjer vlasnika stanova (već) sa srednjom te, kao i drugdje, s višom ili visokom školom.

(ii) Srednji stanovi. Razdioba srednjih stanova po nacionalnosti vlasnika, osim blagog porasta u korist srpske nacionalnosti i smanjenja u kategoriji "ostalih", nema većih odstupanja od odgovarajuće distribucije za sve stanove srednje veličine. Premda se radi o minimalnim pomacima, takav trend prisutan je u svim naseljima (tablica 18 u dodatku IV.). U naselju "Ivan Buić", uz to, u odnosu na distribuciju nacionalnosti vlasnika svih stanova u naselju bilježimo porast vlasnika srednjih stanova hrvatske nacionalnosti, u Vrbini i Capragu opadanje broja Jugoslavena vlasnika srednjih stanova te općenito manji broj vlasnika srednjih stanova u kategoriji "ostalih" za većinu naselja. Svakako valja napomenuti da su promjene minimalne i kreću se u rasponu od 1 do 4%. Ako podatke usporedimo s nacionalnom strukturom stanovništva također ne uočavamo bitniju razliku. Mali pomaci su u naseljima Vrbina, Galdovo, Caprag i osobito u naselju "Eugen Kvaternik" u korist vlasnika srednjih stanova hrvatske nacionalnosti te u prostornim cjelinama "22. lipanj", Vrbina, Caprag i Galdovo Kaptolsko u korist vlasnika srednjih stanova srpske nacionalnosti.

Općenito kod stanova srednje veličine manji je broj vlasnika s nižom stručnom spremom, a raste broj onih sa srednjom, višom i visokom školom. Najveći udio nižeobrazovanih među vlasnicima stanova srednje veličine zabilježen je u "Ivanu Buiću" (49,1%), a najmanji u Vrbini (6,7%), što je sukladno općenito obrazovnoj strukturi svih vlasnika (tablica 19 u dodatku IV.). Apsolutnu većinu vlas-

nika ovih stanova sa srednjom stručnom spremom nalazimo u svim naseljima osim u "Ivanu Buiću", gdje je najnepovoljnija obrazovna struktura. Vrbina, "22. lipanj" i Viktorovac, naselja su sa najvećim udjelom više - ili visokoobrazovanih vlasnika srednjih stanova, što je također sukladno distribuciji vlasnika svih srednjih stanova.

(iii) Veliki stanovi. Nacionalna struktura vlasnika velikih stanova u gradu pokazuje da su oni u 71% slučajeva Hrvati. Na drugom mjestu su Srbi (19%), a zatim u vrlo malom broju "ostali" (5%) te Jugoslaveni (3%) i Muslimani (nešto iznad 2%). Iznad ovog "gradskog prosjeka" Hrvate vlasnike velikih stanova u većini bilježimo u naseljima Galdovo, Vrbina i "22.lipanj", Srbe u naseljima Zeleni brijeg, Viktorovac, Galdovo Kaptolsko, "Eugen Kvaternik" i Caprag (tablica 18 u dodatku IV.). U naselju "Ivan Buić" raspoložemo s podatkom za samo 3 vlasnika stana, sva tri muslimanske nacionalnosti.

Vlasnici velikih stanova su jedina kategorija u kojoj je broj nižeobrazovanih ispod 50%, što nije slučaj niti sa udjelom istih u ukupnom gradskom stambenom fondu. Udio srednjeobrazovanih odgovara gradskom prosjeku, dok je udio više - i visokoobrazovanih, kao i osoba s magisterijom ili doktoratom znanosti, veći i od gradskog prosjeka, i od prosjeka manjih, i od prosjeka srednjih po veličini stanova. Na Zelenom brijegu, Galdovu Kaptolskom, Galdovu i "Eugenu Kvaterniku" vlasnici velikih stanova su u apsolutnoj većini osobe sa srednjom stručnom spremom, u naselju Viktorovac i Caprag tek ih je nešto više nego onih s višim ili visokim obrazovanjem, a u naselju "22. lipanj" broj više ili visokoobrazovanih dosegno je 50%, dok isti u Vrbini imaju relativnu većinu (tablica 19 u dodatku IV.).

(iv) Opremljenost stana i nacionalnost stanara. Podaci za grad Sisak u cjelini pokazuju ovu nacionalnu strukturu vlasnika: 60,8% Hrvata, 24,5% Srba, 4,6% Muslimana, 4,7% Jugoslavena i 5,4% "ostalnih". Ako pretpostavimo pravilnu raspodjelu, onda ćemo ovakvu distribuciju imati za sve elemente na koje smo raščlanili "opremljenost stana". Stoga ćemo u analizi istaknuti samo ona mjesta gdje su izražena odstupanja od navedenog (tablica 20 u dodatku IV.).

Na razini grada kao cjeline odstupanja od prosjeka su sljedeća (tablica 14): bez kupaonice je nešto više Hrvata, Muslimana i "ostalnih", a nešto manje Srba i Jugoslavena; bez zahoda je nešto više Muslimana i "ostalnih", a manje je Srba; hidroforom se koristi veći broj Hrvata, a manji broj svih drugih nacionalnosti; bez vodovoda je više Hrvata, Muslimana i "ostalnih", a manje je Srba i Jugoslavena; septičke jame (kao vrstu kanalizacije) koristi više Hrvata i

Tablica 14.
Opremljenost stana i
nacionalnost vlasnika (%)

	Ukupno	Ima ku- paonicu	Nema ku- paonicu	Ima za- hoda	Nema za- hoda	Javni vo- dovod	Hidro- for	Nema vo- dovod
<i>SISAK</i>	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Hrvati	60.84	60.49	65.65	60.84	60.60	59.92	82.57	65.37
Srbi	24.50	25.06	16.71	24.69	18.21	25.26	8.93	16.34
Muslimani	4.62	4.46	6.78	4.48	9.24	4.62	2.18	8.95
Jugoslaveni	4.69	4.75	3.74	4.70	4.08	4.78	3.05	3.11
Ostali	5.36	5.23	7.13	5.28	7.88	5.42	3.27	6.23

Tablica 14.
Opremljenost stana i
nacionalnost vlasnika – II dio

	Ukupno	Javna ka- nalizacija	Septička jama	Nema ka- nalizaciju	Ima elek- triku	Nema elektriku	Ima cent. grij.	Nema cent. grij.
<i>SISAK</i>	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Hrvati	60.84	57.63	79.97	63.52	60.84	58.82	54.67	65.62
Srbi	24.50	26.79	12.04	16.04	24.52	11.76	29.59	20.56
Muslimani	4.62	4.84	2.31	9.75	4.62	5.88	5.36	4.04
Jugoslaveni	4.69	5.08	2.48	3.46	4.68	5.88	5.74	3.87
Ostali	5.36	5.65	3.21	7.23	5.34	17.65	4.65	5.91

manji broj svih drugih nacionalnosti, a kanalizaciju uopće nema veći broj Hrvata, Muslimana i “ostalih”, te manji broj Srba i Jugoslavena. Među onima koji nemaju elektriku, više nego dvostruko manji je broj Srba, dok je trostruko viši udio “ostalih” (uspoređujući uvijek s njihovom zastupljenosti među vlasnicima stanova). Ipak, zbog ukupnog malog broja stanova bez električne energije nećemo posebno komentirati razdiobu po prostornim cjelinama. Srbi češće, a Hrvati nešto rjeđe imaju centralno grijanje, dok su kod drugih nacionalnosti pomaci minimalni.

U naselju Zelene brijeg povećan je udio vlasnika stanova bez kupaonice muslimanske nacionalnosti i “ostalih”, dok je udio drugih manji od očekivane “pravilne” distribucije (tablica 20 u dodatku IV.). Slična je situacija i sa stanovima bez zahoda, osim što je u ovoj kategoriji broj Srba nešto veći, tj. odgovara njihovu udjelu među vlasnicima stanova. Udio Srba i Jugoslavena koji koriste hidrofor povećan je, a u kategoriji stanova bez vodovoda udvostručen je udio Muslimana s obzirom na njihov postotak među vlasnicima stanova. Veći je i udio Srba koji koriste

septičku jamu. Stanovi bez kanalizacije u manjem su postotku u vlasništvu Hrvata i Srba, dok je udio vlasnika muslimanske nacionalnosti u takvim stanovima udvostručen, a “ostalih” nešto povećan u odnosu na njihov udio u vlasništvu. Među onima koji imaju centralno grijanje ima nešto više Srba i Jugoslavena, a nešto manje (od očekivanog prosjeka) drugih nacionalnosti.

U naselju Viktorovac u kategorijama “bez kupaonice” i “bez zahoda” veći je broj Muslimana, Jugoslavena i “ostalih”, a manji je broj Hrvata i Srba. Osim toga, izrazito je povećan i udio “ostalih” i Muslimana, a smanjen udio Srba i Hrvata u kategoriji “bez ikakvog vodovoda”. Povećan je i udio Hrvata koji imaju centralno grijanje.

I u naselju “22. lipanj” udio stanova bez kupaonice čiji su vlasnici srpske i jugoslavenske nacionalnosti manji je, dok je, u ovoj kategoriji, veći udio Muslimana i Hrvata. Stanovi bez zahoda češće su u vlasništvu Muslimana i “ostalih” te Jugoslavena. Bez vodovoda je više stanova u vlasništvu Hrvata, Muslimana i “ostalih”, a manje stanova u vlasništvu srpske nacionalnosti.

U naselju Vrbina samo dva stana nemaju kanalizaciju, a tri nemaju zahod, pa nije uputno izvoditi daljnje analize. U kategoriji opremljenosti centralnim grijanjem nešto je više Hrvata i manje Srba.

U Galdovu Kaptolskom manji je udio Hrvata i Jugoslavena, a veći Srba, Muslimana i “ostalih” vlasnika stanova bez kupaonice i zahoda, ali i općenito bez vodovoda i kanalizacije. U ovom naselju, pak, stanovi vlasnika srpske i jugoslavenske nacionalnosti bolje su opskrbljeni centralnim grijanjem.

U Galdovu je udio Hrvata i Srba u stanovima bez kupaonice nešto manji, dok je udio Hrvata u stanovima bez zahoda također manji, za razliku od Srba čiji se udio u ovoj kategoriji povećava. Jedino je broj Hrvata vlasnika stanova bez vodovoda i kanalizacije manji, kod svih ostalih bilježimo porast, a Hrvati su u nešto povoljnijem položaju i s centralnim grijanjem.

U naselju “Eugen Kvaternik” osjetno je više Hrvata a manje Srba među vlasnicima stanova koji nemaju kupaonicu, zahod, vodovod i kanalizaciju.

U Capragu je zabilježen mali broj stanova bez kupaonice, zahoda, vodovoda ili kanalizacije, pa daljnje analize nisu korisne. Ipak, spomenut ćemo dovoljno brojnu kategoriju stanova koji nemaju “centralno grijanje”, a u kojoj je nešto manji udio Srba i Jugoslavena, a nešto veći Muslimana, Hrvata i “ostalih”.

U naselju “Ivan Buić” veći je udio stanova bez kupaonice i zahoda hrvatske, muslimanske i “ostalih” nacional-

nosti, a manji Srba i Jugoslavena. Bez vodovoda i kanalizacije veći je broj Muslimana i “ostalih”, a manje je Srba.

(v) Opremljenost stana i stupanj stručnog obrazovanja stanara. U odnosu spram slike obrazovne strukture vlasnika svih stanova u Sisku zamjetno je viši udio vlasnika niže stručne spreme, a manji je udio vlasnika srednje stručne spreme kada se radi o stanovima bez kupaonice, zahoda, vodovoda, kanalizacije i centralnog grijanja (tablica 15).

Tablica 15.
 Opremljenost stana i stručna sprema vlasnika (%)

	Ukupno	Ima kupaonicu	Nema kupaonicu	Ima zahod	Nema zahod	Javni vodovod	Hidrofor	Nema vodovod
<i>SISAK</i>	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Niža stručna sprema	55.28	53.48	80.72	54.41	84.78	53.89	74.73	86.38
Srednja stručna sprema	32.59	33.60	18.22	33.09	15.22	33.35	22.88	13.62
Viša/visoka stručna sprema	11.53	12.28	1.05	11.87	0.00	12.12	2.40	0.00
Magisterij ili doktorat	0.60	0.64	0.00	0.62	0.00	0.64	0.00	0.00

Tablica 15.
 Opremljenost stana i stručna sprema vlasnika – II dio

	Ukupno	Javna kanalizacija	Septičkajama	Nema kanalizaciju	Ima elektr.	Nema elektr.	Ima centr. grij.	Nema centr. grij.
<i>SISAK</i>	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Niža stručna sprema	55.28	52.66	65.73	86.16	55.23	88.24	43.94	64.07
Srednja stručna sprema	32.59	33.61	29.71	13.84	32.61	11.76	37.79	28.55
Viša/visoka stručna sprema	11.53	13.03	4.45	0.00	11.55	0.00	17.23	7.11
Magisterij ili doktorat	0.60	0.70	0.11	0.00	0.60	0.00	1.04	0.26

Stanovi vlasnika u svim gradskim cjelinama općenito su bolje opskrbljeni kako se povećava stupanj njihove naobrazbe, što posebno dolazi do izražaja u vlasnika s višom ili visokom stručnom spremom (tablica 21 u dodatku IV.). Ova tendencija, redovito, najmanje je izražena (premda postoji) kada je riječ o opremljenosti stana centralnim grijanjem, i to između vlasnika nižeg i srednjeg obrazovanja, dok se uočava bolja opskrbljenost stanova koji su u vlasništvu osoba s višim ili visokim stupnjem obrazovanja. Relativno je visok udio vlasnika sa srednjom stručnom spremom u naselju Caprag među onima koji nemaju ku-

paonicu, zahod, vodovod i kanalizaciju, no kako se radi o malom apsolutnom broju, taj podatak ne može biti osloncem pouzdanog zaključivanja.

Iz navedenih podataka može se zaključiti kako postoje razlike u opremljenosti stanova s obzirom na nacionalnost i na naobrazbu vlasnika stana. Razlika po nacionalnosti nešto je manje izražena i očituje se ponajprije kao “blagi” ali stalno prisutni trend po kojem su vlasnici najopremljenijih stanova Srbi, zatim Jugoslaveni, pa Hrvati, dok su Muslimani vlasnici najslabije opremljenih stanova. Činjenica da Hrvati iznadprosječno koriste hidrofor i septičku jamu ukazuje i na tip stanovanja u obiteljskoj kući i tip izgradnje kojemu je obilježje prepuštenost inicijative privatnim stambenim investitorima, što često rezultira neadekvatnom komunalnom opremom u naseljima.

Obrazovanje je, bez dvojbe, čimbenik koji pozitivno utječe na opremljenost stana, pa, očekivano, s višim stupnjem stručne spreme bilježimo i bolju opremljenost stanova.

Stambeni uvjeti u percepciji anketiranih građana

Općenito možemo reći da su ispitanici zadovoljni stambenim uvjetima. Ipak, 13,6% ih smatra da je njihovo stambeno pitanje loše, a još 8,4% da je vrlo loše ili nikako riješeno. Najveći postotak nezadovoljnih stambenim uvjetima zabilježili smo u naseljima Željezara, “E. Kvaternik” i Buićevo (35,8%) te u Galdovu (21,6%). O kakvom se nezadovoljstvu radi i koji su konkretni problemi, detaljnije smo pitali ispitanike tražeći od njih da se izjasne o stupnju “problematičnosti” petnaest različitih aspekata njihovog stanovanja. Najizrazitiji problemi, na razini grada, rangirani su na sljedeći način:

1. Zagađenost zraka i okolice	(34,2%)
2. Veliki izdaci za stan	(26,9%)
3. Loši uvjeti za život djece u naselju	(20,7%)
4. Slaba opremljenost naselja potrebnim objektima	(20,4%)
5. Ružan izgled i slabo održavanje naselja	(19,6%)
6. Loši uvjeti za život starijih osoba	(18,8%)
7. Premalen stambeni prostor	(13,7%)
8. Neprikladan stambeni raspored	(11,8%)
9. Neodgovarajuća lokacija	(10,3%)
10. Slaba opremljenost stana	(10,0%)
11. Vlažnost ili oronulost stana	(9,0%)
12. Loš sastav stanovnika naselja	(8,9%)
13. Ružna ili zapuštena stambena zgrada	(8,3%)
14. Neugodni susjedi	(6,7%)
15. Teška pristupačnost stana	(5,8%)

Pogledajmo sada kako su se o ovim problemima izjasnili ispitanici grupirani po prostornim cjelinama (tablice 19.1–19.15 u dodatku II.). Najveći udio ispitanika koji su se izrazito požalili na veličinu stambenog prostora zabilježen je među stanovnicima naselja Željezara, “E. Kvaternik” i Buićevo (19,5%). Ako njima pribrojimo još 29,1% onih kojima je to “donekle” problem, rezultat je natpolovična većina ispitanika s premalnim stambenim prostorom. Situacija u drugim dijelovima grada je povoljnija. Čini se da većini ispitanika to nimalo ne predstavlja problem, poglavito se to odnosi na stanovnike rubnih dijelova (68,8% anketiranih “ne može se požaliti”) i Centra (66,1% anketiranih “ne može se požaliti”).

Neprikladan stambeni raspored također najviše muči stanovnike naselja Željezara, “E. Kvaternik” i Buićevo (16,6% “izrazito” i 33,2 “donekle”). Najzadovoljniji su, opet, ispitanici iz Centra (72,7% ispitanika to nimalo ne smatra problemom).

Ispitanici iz Galdova najmanje su zadovoljni opremljenošću stana. Tek 34,1% ne može se požaliti na opskrbljenost grijanjem, vodom, plinom, telefonom i sl.

Većina ispitanika iz svih prostornih cjelina ne žali se na vlažnost ili oronulost stana. No, među onima koji su istaknuli taj problem, prednjače stanovnici naselja Željezara, “E. Kvaternik” i Buićevo (12,1% “izrazito” i 23,3% “donekle”).

Teška pristupačnost stana (nezgodna lokacija, previsok kat i sl.) najmanji je problem za sve ispitanike, no i on je razmjerno najviše izražen u naseljima Željezara, “E. Kvaternik” i Buićevo, koji se, uz to, najviše žale i na “ružnu i zapuštenu stambenu zgradu”.

Za većinu anketiranih izdaci za stan predstavljaju problem. Iznimka su stanovnici rubnih dijelova grada, koji su se, za razliku od ostalih, u većini (60,9%) izjasnili kako im to nije problem.

Premda problem “neugodnih susjeda” uglavnom ne muči naše ispitanike, neke razlike u odgovorima ipak su uočljive s obzirom na prostorne cjeline u kojima ispitanici žive. Tako je među stanovnicima iz naselja Galdovo (u odnosu na druge) najveći udio onih koji su se “izrazito” požalili na neugodne susjede (12,5%). Odgovori na drugo pitanje, pak, otkrivaju da se čak svaki drugi ispitanik iz naselja Željezara, “E. Kvaternik” i Buićevo može požaliti na loš sastav stanovnika naselja. Štoviše, njih 16,6% smatra to izrazitim problemom i još 29,7% njih izjavljuje da se “donekle” mogu požaliti na strukturu stanovnika u susjedstvu.

Slaba opremljenost naselja trgovinama, školama, bankama, zdravstvenim i drugim ustanovama najizrazitija je u

ispitanika iz rubnih dijelova grada. Za 73,5% anketiranih u tim dijelovima grada to je izrazito, a za 43,9% djelomično problematičan aspekt stanovanja. Kao što smo mogli i pretpostaviti, najzadovoljniji su opremljenošću naselja ispitanici iz gradskog centra, a isto se može reći i za “izgled i održavanje naselja”. Sukladno tome, na loše uvjete za život djece i starijih osoba najčešće su se potužili u naseljima Željezara, “E. Kvaternik”, Buićevo i Galdovo.

Zagađenost zraka i okolice percipira se kao problem u svim dijelovima grada, napose među stanovnicima naselja Željezara, “E. Kvaternik”, Buićevo i Galdovo, gdje to više od polovice ispitanika (51,1%) drži izrazitim problemom.

Još jedan na popisu stambenih problema koji najviše muče ispitanike iz Željezara, “E. Kvaternika” i Buićeva jest “neodgovarajuća lokacija” (22,0% “izrazito” i 31,9% “donekle”). Svi ispitanici iz Centra (100,0%) odgovorili su kako im “lokacija” nimalo ne predstavlja problem.

Većina anketiranih vlasnici su kuće (49,6%) ili stana (28,8%). Još 10,3% ih ima stanarsko pravo, a 7,9% su podstanari (tablica 82 u dodatku I.). Od ovakvog gradskog prosjeka odudaraju ispitanici iz naselja Željezara, “E. Kvaternik” i Buićevo, među kojima je, u odnosu na druge četvrti, najveći broj podstanara (15,7%) te osoba sa stanarskim pravom (18,5%), a najmanji broj ispitanika vlasnika kuće ili stana. Najmanji broj podstanara (2,8%) i osoba sa stanarskim pravom (1,6%), a najviše vlasnika kuće/stana u rubnim je dijelovima grada (tablica 16).

	I	II	III	IV	V	VI
Podstanari	6,4	3,4	6,6	15,7	5,7	2,8
Stanarsko pravo	12,1	14,5	5,8	18,5	3,4	1,6
Vlasnik stana	64,5	27,4	66,9	29,4	-	0,8
Vlasnik kuće	12,8	51,3	16,5	31,6	89,8	93,3
Drugo	4,3	3,5	2,2	4,8	1,1	1,6
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I - Novi Sisak, II - Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III - Centar, IV - Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V - Galdovo, VI - Rubne zone

Tablica 16.
 Stambeni status po
 prostornim cjelinama

Ratno stradalništvo

Većina ispitanika (73,5%) odgovorila je da ni oni osobno niti itko iz njihove uže obitelji nije stradao u ratnim sukobima. Osobno je stradalo 6,6% anketiranih, a još 19,3% ima stradalnika u užoj obitelji, od kojih je 9,2% smrtno stradalih (tablice 87 i 88 u dodatku I.).

Svakom trećem ispitaniku u Domovinskom ratu stradala je imovina (potpuno – 6,2%, veći dio – 9,1%, manji dio – 17,2%). Najviše su stradala naselja Novi Sisak, Centar, Željezara, “E. Kvaternik” i Buićevo. Čak 24,1% anketiranih iz Novog Siska izgubilo je u potpunosti ili veći dio imovine, a još 26,2% njih manji dio. Slijede ispitanici iz Centra kojih je 22,3% izgubilo cijelu ili veći dio imovine, a jednakom broju stradao je manji dio imovine (tablica 17).

Tablica 17.
 Stradanje imovine po
 gradskim naseljima

	Nije stradala	Manji dio je stradao	Veći dio ili u potpunosti stradala
Novi Sisak	49,6	26,2	24,1
Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko	74,4	13,7	11,1
Centar	55,4	22,3	22,3
Željezara, “E. Kvaternik”, Buićevo	55,0	22,4	20,8
Galdovo	87,5	8,0	4,5
Rubne zone	83,0	10,7	6,0

I – Novi Sisak, II – Zeleni brijeg, Galdovo Kaptolsko, III – Centar
 IV – Željezara, E. Kvaternik, Buićevo, V – Galdovo, VI – Rubne zone

Ispitanici iz Siska općenito drže da je Sisak u Domovinskom ratu stradao podjednako (51,0%) kao i drugi gradovi u Hrvatskoj koji su bili uz prvu crtu bojišnice ili čak znatno više od njih (11,0%) (tablica 33 u dodatku I.). Štoviše, većina ispitanika (74,8%) smatra da zbog tih stradanja njihov grad zaslužuje veću pažnju i skrb države od one koju dobiva te da je rat negativno utjecao na život u Sisku (88,5% ispitanika izjavljuje da im je to djelomično ili potpuno promijenilo život) pogoršavajući socio-ekonomske uvjete, što se najviše očitovalo kroz porast nezaposlenosti, probleme u međuljudskim odnosima, uništavanje industrije i sl. (tablice 34, 35 i 36 u dodatku I.).

Ispitanici iz Centra najčešće su mišljenja da je Sisak stradao znatno više od drugih gradova s prve crte bojišta (18,2%), a ispitanici iz naselja Galdovo više od drugih (84,1%) smatraju da država treba više pomoći gradu zbog šteta prouzročenih u ratu (tablice 25 i 26 u dodatku II.).

Životni stil

Od ispitanika smo tražili da odgovore kako često obavljaju pojedine aktivnosti. Ponuđeni su odgovori stupnjevani od “rijetko ili nikad” preko “ponekad” do “često”. Na ra-

zini grada u cjelini iz ranga odgovora “često” najlakše je očitati kojim se aktivnostima ispitanici najčešće bave.

Rang najčešćih aktivnosti:

1. Gledanje televizije	(63,2%)
2. Posjete i druženje s rođacima i prijateljima	(48,2%)
3. Čitanje novina	(44,9%)
4. Aktivnosti “uradi sam”	(40,6%)
5. Rad u vrtu, voćnjaku	(40,4%)
6. Šetnje	(30,4%)
7. Čitanje knjiga	(21,0%)
8. Boravak na rijeci ili uz rijeku	(16,7%)
9. Odlazak u kafiće, kavane i sl.	(12,9%)
10. Rekreativno bavljenje sportom	(8,5%)
11. Gledanje videokazeta	(7,8%)
12. Odlazak na sportska natjecanja	(7,4%)
13. Honorarni rad, rad u “fušu”	(5,6%)
14. Dopunsko školovanje ili usavršavanje	(5,3%)
15. Odlazak u diskoklubove i sl.	(4,0%)
16. Odlazak u restorane	(3,3%)
17. Odlasci u kino	(2,7%)
18. Odlasci u kazalište, koncerte, izložbe	(2,5%)

Kada pogledamo razdiobu odgovora na isto pitanje po prostornim cjelinama Grada Siska, možemo uočiti da se oni za većinu aktivnosti značajno razlikuju. Stoga navedimo najprije one aktivnosti za koje nismo utvrdili statistički značajnu razliku po gradskim četvrtima. Dakle, nema razlike u učestalosti gledanja televizije, čitanja novina, odlaska u kafiće, kavane i diskoklubove među ispitanicima iz različitih dijelova grada. Razlika je donekle značajna (uz 5% rizika) kada je riječ o rekreativnom bavljenju sportom i honorarnom radu ili radu u “fušu”. Najčešće se sportskom rekreacijom bave ispitanici iz Novog Siska i Centra. Honorarnom radu ili radu u “fušu” najčešće pribjegavaju anketirani iz rubnih dijelova grada i Novog Siska. Za sve ostale aktivnosti dobili smo statistički značajnu razliku (uz 1% rizika). Tako npr. čak 85% ispitanika iz Galdova rijetko ili nikada ne ide u kino, a manje od 1% ispitanika iz Zelenog brijega, Galdova Kaptolskog i rubnih dijelova posjećuje kazalište, koncerte i izložbe. Ispitanici iz Galdova najmanje od svih odlaze na rijeku, dok stanovnici Centra najčešće idu u šetnju, a najmanje se posjećuju s rođacima. Najčešći posjetitelji kazališta, koncerata i izložba su ispitanici iz Novog Siska, a zatim iz Centra te Željezare, “E. Kvaternika” i Buićeva. Stanovnici iz Novog Siska također se najčešće odlučuju za odlazak u restorane kao i, u nešto manjem broju, oni iz Željezare, “E. Kvaternika” i Buićeva.

Na temelju ovih odgovora možemo zaključiti da urbani stil života najčešće pokazuju anketirani iz Novog Siska,

Centra i Željezare, "E. Kvaternika" i Buićeva, premda općenito ocjenjujući u svim gradskim dijelovima stanovnici prakticiraju i neke tipično gradske ali i neke aktivnosti primjerenije selu ili ne-gradskom tipu naselja (tablice 24.1–24.18 u dodatku II.).

Ako iz analize izuzmemo ispitanike koji žive u središtu grada, onda vidimo da još 74,7% anketiranih dolazi u središte najmanje jednom tjedno, preko polovice (56,2%) ih dolazi najmanje nekoliko puta tjedno. Za odlazak u gradsko središte najčešće se odlučuju ispitanici iz Novog Siska, Zelenog brijega i Galdova Kaptolskog, a najrjeđe iz Željezare, "E. Kvaternika" i Buićeva (tablica 23.1 u dodatku II.). No, za našu analizu, značajnija je informacija o motivima odlaska. Ona pokazuje da se ispitanici po prostornim cjelinama razlikuju s obzirom na razloge najčešćeg odlaska u centar grada. Ako zanemarimo stanovnike centra, među svim ispitanicima najmanje je onih iz Novog Siska koji u centar odlaze zbog radnog mjesta (10,6%). Odlazak u šetnju u centar grada najčešći je motiv za ispitanike iz naselja Zeleni brijeg i Galdovo Kaptolsko (46,2%) i Novog Siska (41,1%). Kulturne priredbe, pak, u najvećem broju privuku stanovnike iz Novog Siska (29,8%), koji češće od drugih kao razlog navode i posjećivanje kafića i restorana u središtu (28,4%), ali i posjete rodbini i prijateljima (41,1%), u čemu im se, pak, pridružuju i ispitanici iz rubnih dijelova grada (41,1%). Ispitanici iz Novog Siska češće od drugih (22,0%) odabiru centar za sastanak s mladićem/djevojkom ili prijateljima, a privlačnost centra za njih možda je najočitija iz podatka da su najčešće naveli kako zapravo ni ne trebaju neki poseban razlog da bi tamo otišli (15,6%) (tablica 23.2 u dodatku II.).

Ipak, na razini grada kao cjeline ne može se govoriti o dominantno urbanom životnom stilu. Primjerice, za čak prvih pet u rangu najčešće prakticiranih aktivnosti ispitanici nisu upućeni na grad, već ostaju u domeni svoje kuće i uskoga kruga rodbine i prijatelja. One, pak, aktivnosti koje podrazumijevaju postojanje "organiziranog grada" nalaze se na začelju popisa. Kada se, u kontekstu ovih podataka, prisjetimo nezadovoljstva koje su ispitanici izrazili u pogledu nedostatka potrebnih sadržaja specifične skupine građana (mladi, stari, djeca, invalidi), onda je razvidno da grad nije u stanju ponuditi svojim stanovnicima raznovrsnu mrežu usluga i načina provođenja slobodnog vremena, pa se u tim uvjetima i životni stilovi ne mogu oblikovati po predlošku razvijenih urbanih sredina.

BILJEŠKE

- ¹ Po podacima Demografske studije Grada Siska (Skupina autora, 2000.) u ovim naseljima ukupno ima 4,0% stanovnika bez ikakve škole, 38,3% sa završenim potpunom ili nepotpunom osnovnom školom, 45,4% ih ima srednju, a 11,0% višu ili visoku stručnu spremu.
- ² Rubne zone obuhvaćaju naselja: Žabno, Odra Sisačka, Staro Pračno, Novo Selo Palanječko, Topolovac, Budaševo, Hrastelnica.
- ³ Osim toga, imamo podatke (Tablica 66 u dodatku I) da je u Sisku rođeno 45,9%, a u Zagrebu 3% ispitanika.
- ⁴ Ukupan broj radno aktivnih stanovnika nešto je manji od broja onih koji su naveli zanimanje. Pretpostavljamo da su zanimanje naveli i ispitanici koji su donedavno radili ili procjenjuju da bi se uskoro mogli zaposliti. Ova razlika ne utječe bitno na omjere zastupljenosti pojedinih zanimanja, pa ih možemo uzeti kao relevantne.
- ⁵ U tabličnom prikazu odgovora na pitanje br. 73. za Sisak u cjelini nisu prikazani odgovori s manje od 1% udjela, tako da je i poljoprivreda (0,7%) izostavljena s popisa.

LITERATURA

1. Marinović, A., Mikić M., 1989., *Prostorni razvoj Siska, posebno od 1945. godine do danas i planska predviđanja mogućeg razvoja do 2000. godine*, rukopis, Sisak
2. Rogić, I., 1990., *Stanovati i biti*, Biblioteka Revije za sociologiju, Zagreb
3. Rogić, I. i sur., 1996., *Rijeka - baština za budućnost*, Rijeka
4. Skupina autora, 2000., *Demografska studija grada Siska*; preliminarno izvješće, Institut Pilar, Zagreb
5. Skupina autora, 2000., *Sociološki studija grada Siska*; preliminarno izvješće, Institut Pilar, Zagreb
6. Skupina autora, 1991., *Generalni urbanistički plan Siska - izmjene i dopune*, UIH, Zagreb
7. Popis stanovništva 1991., Državni zavod za statistiku, Zagreb